

ETIMOLOGIA ȘI SEMANTICA UNOR LOCURI DIN ROMÂNIA

Prof. IOAN ȘTEFAN HANCIU

Seminarul Teologic Ortodox "Sfântul Simion Ștefan", Alba Iulia

ABSTRACT: *The etymology and semantics of SOME places in Romania. In the name of Some places in Romania There has Some date the distant past and recall That Whose Etymology and semantics I tried to Explain.*

Keywords: *Etymology, semantics, toponymy, origin*

Geții dobrogeni au păstrat amintirea primului împărat din lume, în denumirea cetăților și satelor: AEGYSSUS, locul natal al prințului, actualul oraș Tulcea, care înseamnă: *în casă; închis; fortăreață; stâpân; vatră; origine; început; matrice*, de unde am moștenit: *cocoș, găoace, ghiuj, oache* ș.a.

Orașul Cernavodă, ce ar trebui scris Cerna Vodă, s-a numit, pe vremea geților, și AXI-OPOLIS: *Oborul Domnului*, de unde-l avem pe straniul *Ciubăr Vodă* din folclorul românesc. Geții au mai numit acest oraș și CHARNA-BUTAS: *Negru Vodă*, sau CHARNA-BONTAS: *Podul (Templul) lui Negru*. Este uimitor că autoritățile române, după revenirea Dobrogei la Țara-Mamă, au numit o localitate din acest ținut Negru-Vodă, astăzi oraș.

Actuala Timișoara, pe râul Bega provine din denumirea cetății THEM-IS-KYRA: *Fortăreața Doamnelor*, cu referire direct la Amazoane. Se crede că, după ce și-a întărit autoritatea în propria țară, Neptunus a cucerit întreaga Peninsulă Balcanică, pe care de acum încolo o va numi Peninsula Neptunică. Apoi, în plină glorie, i-a atacat pe vecinii pelasgi. De bună seamă, luptele au fost cumplite. Romanii, buni corăbieri și luntrași, au trecut Dunărea prin mai multe locuri deodată, surprinzându-le pe Amazoane. Cu toată vitejia lor, acestea au fost înfrânte. Prințesa Kleitho "Magnifica" a căzut prizonieră, iar Regina Leukippe și soțul ei,

Evenor, s-au refugiat, cu o parte a poporului, peste Carpați, până în actualul Banat. Acolo au întemeiat o nouă cetate, THEM-IS-KYRA. Bega, al cărui nume vechi înseamnă *pribegie; exod*", amintește de această întâmplare. Despre această cetate, precum și despre râul Thermodon, care curgea prin apropiere, amintesc Eschil și Pindar. Tot ei confirm că amazoanele locuiau pe lângă ISTROS (Dunăre). De la *Thermodon* a rămas, în română, numele satului *Giarmata*, de lângă Timișoara.

Locul pe unde a trecut Neptunus Dunărea a fost pe actuala direcție Cernavodă-Fetești, ultimul oraș trăgându-și numele de la fecioarele războinice din stânga fluviului. La rândul său, Cernavodă vine de la CHARNA-BONTAS: *Podul Regelui*, sau CHARNA-BUTAS: *Negru Vodă*, atestat ca primul rege al geților.

Tărâmul amazoanelor se mai numea și BELA-GINES, de unde avem astăzi *Bărăgan*. Dar B-ELA se tâlmăcește și prin: *de (din) Soare*, de unde ne-a rămas *bălai*. Așadar, B-ELA-GINES avea și sensul de: *Doamnele Soarelui*, și la ele se referă unele colinde românești pentru fete de măritat.

Chiar numele nostru etnic are o vechime de peste cinci milenii și jumătate, venind din RO-MAN: *Mâna Curată; Mâna Dreaptă; Dreptii; Nobili; Conducătorii*. Alt nume etnic al strămoșilor noștri ponto-danubieni, CAT-TUZI, cu același tâlcuri, a fost moștenit de la GAITAI Geți.

Cu numele primului împărat al tuturor atlantilor a fost botezat râul *Olt*, caruia, pe vremea lui Herodot, i se mai spunea și *Atlas*. Numele noastre etnice medievale, *Blac*, *Valah*, *Vlah*, vin de la neamul Pelasgilor, cu variantele PLACOS și PALYKE. La rândul său, numele regelui care a condus a doua țară, GADEIROS, de unde aceasta s-a numit GADEIRA (cf. slav. vtorji: al doilea) s-a transmis până la forma A-GATHYR-SOI, numele unui neam despre care unii istorici presupun că imigraseră din Scythia. Vechii istorici și geografi îi situau pe Agathyrsoi pe Mureș, în Gadeira. Dar GADEIROS nu înseamnă doar *al doilea*, ci și *celălalt* (cf. către, cutare). Din A-GATHYR-SIOI: *al doilea conducător, celălalt regat*, româna a păstrat pânnumele de familia *Cotruș*.

Se poate astfel localiza și o cetate a Gadeirei, căci de la ea vine și numele orașului Cugir de astăzi, precum și al râului cu același nume, afluent ștâng al Mureșului, cu o lungime de 54 km, ce izvorăște din Munții Șureanu, de sub Vârful lui Pătru. Orașul Cugir, din județul Alba, se află pe râul omonim, la poalele Munților Șureanu, și este atestat documentar din 1330.

Dacă nu provine, prin metateză, direct din GADEIRA, atunci numele dacic al Transilvaniei, HAR-DEAL: *Dealul (Muntele, Pământul) Divin (Minunat, Vrajit)*, de unde avem și grădină, vine din sensul de *Tărâmul Celălalt* pe care îl mai avea etnonimul A-GATHYR-SIOI. Nu numai că a domnit Regina Leukippe dar și multă vreme după aceea, în Europa de la vest de Carpați, femeile, dacă nu au mai dominat, au avut măcar un statut egal cu bărbații. De aceea, Gadeira, ce fusese un ținut eminent matriarhal, a mai fost numită și TER-AN-SILVANIA: *Țara Silvanelor; Tărâmul Fecioarelor din Pădure; Regatul Sălbaticelor*, de unde avem Transilvania și Șimleul Silvaniei. *Șimleu* derivă și el de la ZEMELO: *pământ; tărâm*.

Războinicii daci purtau și ei piei de lup, dar și de urs, cum ne dovedește BER-ZOBIS, localitate în Dacia, cu varianta

VER-ZOVIA: *Blană de Urs* (cf. engl. bear: urs; rom. șubă, Brezaie). De la BERZOVIS, BERZOVIA: *războinici; fapte de război; isprăvi de necrezut* am moștenit și *brașoave!*...

În afaraă de Insula Șerpilor, care, în Antichitate, se mai numea și LEUKE: *Strălucitoarea*, unde reginei Leukippe i se înălțase un templu, Marea Neagră a mai avut, înainte de uiltima glaciațiune, și alte insule mai mari, concentrate pe țărmul occidental, mai ales la gurile de vărsare ale Dunării. Sfânta Sfintelor se afla pe locul cetății HIST-RIA, al cărei nume înseamnă și *Ostrovul*. Aici se afla marele templu al Rheeli, mama lui Neptunus, căci T-RIA se tălmăcește prin: *a (i) Rheeli*, dar și prin: *pe (peste) Apă* (cf. râu, rouă). De la T-RIA: *cel al Rheeli*, împăratului i s-a mai spus și TROS, considerat mai târziu întemeietorul Troiei.

A doua mare cetate se afla cu siguranță pe țărm, căci numele ei, T-OMIS, aceasta și înseamnă: *pe (din) Pământ (piatră; palatul; regal)*; (cf. lat. humus, rom. *humă*), de unde latina a moștenit și *domus*: *palat; casă*, iar româna – *stemă și stimă*. Aici s-a înălțat și templul lui Poseidon, de care amintește Platon.

Autorii antici atestă și alte nume getice ale cetății Tomis: CONST-AN-TIANA: *născut din zei; născut în taină; născut de Tiana, Prințul Zeilor* (cf. lat. genesis: naștere, creațiune, horoscop; gens, gentis: neam, familia; honestas: cinste, bun nume, considerație, rom. cinste, cneaz, a dăinui, denie, doină, taină); CONSTAN-TI-NIANA: *Viteazul (Prințul) Mărilor, Gloria Mărilor* (cf. lat. constantia: tărie constanță, statornicie, fermitate, curaj; rom. noian).

Altă cetate străveche, astăzi Mangalia, s-a numit și C-ALLATISA: *a lui Alutus; a lui Atlas; Călețul; Cel de pe (de la) Cal; Conducătorul* (cf. rom. căruță, colac, găleată), ce înseamnă și: *în patru; a patra*. Dacă o luăm în ordinea Uranus, Kronos, Poseidon, atunci Atlas era într-adevăr “al patrulea”. Înseamnă că Atlas aici își avea

templul. Dar care era a treia cetate? Aceasta a fost, cu certitudine, TAUDILA sau THETHELA, ce a dat numele lacului *Techirghiol* și satului *Tuzla*, aflate între Constanța și Mangalia. Mai departe de etimon, numele lacului pare turcesc și s-ar traduce prin: Lacul lui Tekir, dar nimeni nu știe cine a fost acel proprietar. Am văzut că TAUDILA sau THETHELA însemna și: **prințesă; nobila, nubila, fecioara** (cf. got. dauhtar: fiică; rom. dată, duduie). Așadar, aici se afla templul închinat împărătesei Kleitho, căci o altă moștenire lexicală, *teslă*, sugerează o armă a războiniceii amazoane.

Taudila a fost singura mare cetate care s-a scufundat (în timpul Potopului), căci ruinele sale nu sunt pe țărm, ci sub apă. În dreptul Taudilei este atestat, mai târziu, satul getic ASBOLO-DEINA: **Apa Sfântă (Vrăjită); Izvorul Tămăduirii** (cf. izvor: a spăla; denie; dină; taină). Este limpede că denumirea getică se referea la însușirile vindecătoare ale Lacului Techirghiol.

Așadar, cât timp a domnit Poseidon, trei mari cetăți dominau țărmul occidental al Pontului Euxin. Chiar tridentul neptunian sugerează acest fapt. De acolo, vine și numele Dobrogei (cf. DRA-BESKOS – localitate a tracilor Edoni; DRO-BETA – cetate în Dacia). DRA-BESKOS > DRO-BESKA > DOBROGEA înseamnă: **Trei Piscuri; Trei Vârfuri; Trei Înălțimi; Trei Acoperișuri; Trei Divine**, sugerând templele din cele trei cetăți (cf. lat. pax, rom. pace; rom. bască: lână, beci, pisc; slav. Boje: Doamne; Dumnezeu!)

În istoriografia română neacademică s-a avansat, mai de mult, idea că podul de la Drobeta nu a fost construit de romani, ci de daci. Noi argumente vin să facă plauzibilă această ipoteză. DRO-BETA: **Trei Zei; Trei Domni; Trei Culori; Podul** și am văzut că de acolo vine și numele Dobrogei. Pe de altă parte, la piciorul podului de la Drobeta a fost descoperită o cărămidă mare, de formă pătrată, pe care apare o inscripție dacică: OC DROBETA: **Podul de Miazăzi** (cf. alb. jug: sud). Cele două litere sunt grecești (prima

fiind omega), iar ideograma DROBETA este reprezentată prin trei dungi paralele și dispuse în serpentină.

Actualmente, cărămida este păstrată la Muzeul de Istorie a României din București. Este limpede că, pentru romani, Podul era la nord, iar pentru daci la sud și că autohtonii au fost adevărații autori ai celebrei construcții antice. Dacii ar fi distrus podul, pentru a-i împiedica pe dușmani să treacă Dunărea; aceștia însă au trecut, în primul război, pe un pod de vase. Vestitul Apollodor din Damasc, despre care s-a afirmat că ar fi fost arhitectul, nu a făcut decât să conducă lucrările de restaurare a acestui pod, pe care romanii au trecut în al doilea război dacic! Tot din DROBETA, cu sensurile de: **Pod; Trecere; Prag; Înălțare**, româna a moștenit *treaptă*.

Dintr-un memorial înaintat de ieziuitul maghiar Istvan Szanto către Curia Papală, în a doua jumătate a veacului al XVI-lea, aflăm trei denumiri medievale, până acum cvasinecunoscute, ale Țării Românești: **Romandiola, Romaniolia și Romaniola**.

RO-MAN-DI-OLA înseamnă: **a Lunii și a Soarelui** (cf. trac MEN: Zeul-Lună; alb. Diell: Soare; diel: duminică; yll.: stea; gr. Helios: Soare). Același sens îl au RO-MAN-I-OLA și RO-MAN-I-OLIA. Așadar, cineva știa, în veacul al XVI-lea, că Țara Românească era moștenitoarea “Confederației romanilor și olahilor”. Inițiatori au fost și cei ce au pus Soarele și Luna pe stemele Țării Românești și Moldovei. Inițiat era și autorul Cronicii Moldo-Ruse, care scria că eroii eponimi creatori ai neamului românesc sunt ROMAN și VLAHATA, ce trimit la Ro-manii și Vlahii de acum opt mii de ani. De la cine și-a luat numele voievodul moldovean Roman, ce a întemeiat și orașul omonim, dacă nu de la străvechiul nostru etnonim?

Numele dacic al orașului *Cluj*, NAPO-UCA: **Glasul Cerului**, provine de la (cf. lat. vox: voce; Echo-zeița ecoului), de unde avem *novac*: *voinic, uriaș* și numele *Novac*.

Dacă răsfoim miturile antice, aflăm că AGRIOS: *Salbaticul*, zis ATTIS: *Cavalerul*; *Războinicul*, a răpit-o, a violat-o și a părăsit-o pe preoteasa Soarelui MIGDONIA: *Doamna războinică*; *Ofrande* (cf. magiun, mătănie, mied, motan), de unde și-a luat numele *Muntenia*.

Toponimele *Segarcea* și *Socariciu* și-au luat denumirea de la SAGARIS, care, în dialectul messageșilor, însemna: *secure de război*, de unde avem (sugerând sălbăticia sau un pământ înțelenit, dar și rodnic, bogat): *cicoare*, *ciacâr*, *ciucure*, *secară*, *secure* etc.

Numele lacului *Batalu*, de lângă București, trimite la castrarea lui Attys, căci batal înseamnă: *berbec jugănit*. Apoi, numele *Doftanei* se tălmăcește: *Fecioară* (cf. got. dauhtar: fică).

Prințesa Kybele și celelalte preotese au plecat din Tărămul Interzis (Belagines), revenind, poate, doar o dată pe an, pentru pomenirea lui Phyllis. Că să se depărteze de capitala Imperiului și să se apropie de citadela Amazoanelor, Themiskyra, fecioarele au trecut râul Alutus și s-au stabilit în actuala Oltenie, a cărei denumire vine din ALTINA, atestată ca localitate getică, având cel puțin două sensuri: AL-TINA: *a zânelor* (cf. SAL;-EN-TINI) și ALT-INA: *mulți ani*; *mulțumiți*; *frumoasa*; *fericita* (cf. lat. altus: înalt, annus: an; rom. a aldui, a altoi, hultan). Așadar, oricât ar părea de paradoxal, nu Oltenia și-a luat denumirea de la marele râu, ci doar Țara Oltului, de peste munți. Pe de altă parte, ALUTA însemna: *a lui Alutus*; *alui Atlas*, referire la prințesa Kybele.

Amaradia înseamnă: *a fecioarelor* (cf. rus. melodaia: tânără; rom. mlădie), ca și Milostea (cf. A-MAL-USTA: ca fata mare, plantă medicinală dacă).

Tismana vine de la DU-SMANESC: *ca șerpui*; *ca zmeii*; *cu șerpi*, atestată ca fortăreață în Illyria, de unde avem și *dușman*.

Numele *Jiulului* vine de la DYN: *care înțepă*, cu sens de urzică, atestată ca plantă

medicinală.

Apoi, *Gorjul* își trage numele de la CARZEIS: *din cer*; *sfântul*, nume de get, de unde avem și cârjă, sceptorul mitropoliților.

Doljul vine de la TELE-PHASE *Purtătoarea de Lumină*, numele mamei prințesei Kybele.

Așa cum numele Munteniei vine de la un supranume al Kybelei, MYGDONIA, cu varianta MYGDONIS, tot așa și unul dintre cele ale Olteniei venea de la același supranume, cu varianta MACEDONIA. Doar două toponime de la vest de Olt mai amintesc astăzi de această denumire: județul Mehedinți și stațiunea Mehadia. Cum am mai scris, prin MYG-DONIA sau MACE-DONIA, atestate ca ținuturi trace, se înțelegea: *Daruri sfinte*; *Ofrande*, de unde avem *magiun*, *mătănie*, *mied*, *smântână* ș.a.

Nu departe de Râmnicu Vâlcea, pe Valea Oltului, se află Mănăstirea Cozia, al cărui nume vine de la CA-SSIANUM: *a Frumoaselor*; *a fecioarelor*; *a Zânelor* (cf. germ. schon: frumos).

Romanii din Italia își numeau limba latină de la AL-TINA: *a zânelor* sau de la ALT-INA: *mulți ani*; *fericiți*. Cetatea getică *Altina*, din Dobrogea, se numește astăzi *Oltina*, încă un argument că și *Oltenia* vine de la același etimon. Între Dobrogea și Oltenia de astăzi se află și *Oltenița*.

Între cetățile de la granița dintre Țara Gaital și Țara Gadeira, a strălucit încă din neolitic DI-ERNA: *cea Împodobită*; *cea Luminată*; *cea Harnică*; *Aleasa*, epitet al Evei (cf. lat. orno: a împodobi, a orna; a onora; diurnus: de zi; rom. arnic, a așterne, a cerne, harnic, sternut, zârnă). Numele orașului nord-tracic, este menționat de sursele literare greco-romane: Dierna, Tierna, Tsierna, Zerna. Și, cum bănațenii pronunță și astăzi ce în loc de literarul te, din Tierna avem Cerna, numele râului ce se varsă în Dunăre la Orșova și al munților din apropiere.

Actualul nume al orașului Orșova, este tot de proveniență dacă, de la RUSI-DAVA: *Cetatea Celei Roșii* (Luminoase; Blonde),

trecut prin forma intermediară *Rușava*, cum se numea în Evul Mediu. O așezare civilă și un castru cu același nume, RUSI-DAVA, sunt atestate în Dacia. Desigur, existau mai multe localități dacice cu acest nume, fiindcă și Orăștie tot de acolo provine.

La rândul său, oronimul *Bucegi* vine de la BACA-UCA: *vocea Zeului*, atestată ca localitate în Dacia. Pe vremea geto-dacilor, aici s-ar fi aflat un templu, un mausoleu al Calliopei.: *templu* avea și sensul de: *pod; acoperiș; înalt; turn*, de unde și denumirea de BABYLAI: *Pod*, a construcției ridicate de Oiagros (cf. BABULE – oraș în ținutul tracilor odrysi; hittit bewil: casă). Dar cel mai semeț vârf montan din România este Moldoveanu, ce-și trage numele de la MURI-DAVA: *Locul lui Negru* (cf. gr. mavros: negru). Supranumele de: Negru va fi fost luat probabil în amintirea lui Neptunus, primul Negru Vodă.

Noua capital a fost mutată pe locul actualului oraș Târgoviște, un departe de Turnul Babylai. Numele atlant al acestei cetăți, devenită, mai târziu, și capită a Țării Românești, era TER-GAISTAI *Casa (Palatul) Imperial* (cf. țar; gazdă; târg; Tergeste – localitate în Illyria).

Prin veacul al IV-lea e.n., între Nistru și Prut, amestecați cu autohtonii geto-daci, locuiau vizigoții, ramura apuseană a goților. În vremea regelui Athanarik, aceștia au fost împinși de huni la vest de Prut, într-un ținut pe care istoricul antic Ammianus Marcelinus îl numește CAUCALAND, și îl descrie a fi muntos și acoperit cu păduri. Specialiștii nu au ajuns încă la un consens cu privire la localizarea acestui misterios ținut. Dacă ne întoarcem însă la harta vechii Dacii, observăm, printre alte triburi, în curbură Carpaților, neamul CAUC-O-ENSES: *Capul Îngerului; Cap de Sfânt; Capul Divin; Capul Mare; Conducătorul* (cf. alb. kokë, arom. cocăcap; rom. arh. ansul: înger). Este limpede că oronimul CAUCA-LAND: *Țara Capului; Țara Căpeteniei; Tărâmul Frunțașului* se referă la KOG-A-ION: muntele de pe teritoriul Caucoensilor.

Regatul Caucaland, reînțemeiat de goți, avea să dăinuie până la întemeierea Țării Românești și a Moldovei. Ultimul voievod al acestui stat independent a fost Constantin, amintit, în Pomelnicul Mănăstirii Bistrița, sub numele de Costea.

Recent, în arhivele genoveze s-a descoperit o însemnare despre Petru Mușat al Moldovei și un voievod contemporan cu acesta, Constantin. Rezultă că între principatul muntean și cel moldovean a mai existat un principat românesc, ce nu putea fi decât Vrancea, care a fost apoi împărțit între munteni și moldoveni. Granița de sud a Țării Vrancei a fost râul Buzău, fost hotar nordic al Tărâmului Interzis. De altfel, *Buzău* vine de la *buză – margine, graniță*. Capitala acestei țări a revenit cu siguranță Moldovei, căci, dintr-un raport trimis de solul acreditat pe lângă Despot-Vodă lui Ferdinand I de Habsburg, aflăm că în tezaurul domnesc al Moldovei se aflau, până în veacul al XVI-lea, două coroane, dintre care una a Țării Românești.

Punctul vamal de frontieră între Țara Românească și regatul ungar apare în privilegiile comerciale acordate de domnia munteni brașovenilor în sec. XIV și XV ca *Turci* (C. Suciuc – Dicționar istoric al localităților din Transilvania, I, A-N, București, 1963, p. 101 și Pavel Binder – Toponimia istorică de pe hotarul cetății Bran, Dicționar, I, p.101), înlocuit apoi cu numele *Bran*, care s-a impus definitiv și exclusiv între numele de locuri folosite de români. Echivalentul magiar al toponimului românesc inițial este *Törösvár*: cetatea Töröcs, iar în cel german *Törzburg*: cetatea Törz. Aceste două denumiri au rămas în uz din Evul Mediu până astăzi.

O evoluție similară a avut și numele ținutului în a cărui extremitate sudică se află Branul: Țara Bârsei, pe care sașii o numesc *Burzenland*, ungurii *Barcaság*, iar redactorii documentelor latinești emise de cancelaria regatului ungar la începutul secolului XIII *Terra Borza* (C. Suciuc, Dicționar, I, p.83). László Rásonyi, datorită prăgătirii sale de

turcolog, a descifrat sensul antroponimului din apelativul de origine turanică *bars*, cu românesc *Bârs* (u), care s-ar trage înțelesul de: *panteră, ghepard, tigru*.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Bălă, P., Chețan, O. –: Mitul creștin, Ed. Enciclopedică Română, București, 1972, p. 58-63, 77, 94-95.
2. Densușianu, N. –“Dacia preistorică, Institutul de Arte Grafice: Carol Gobl, București, 1913.
3. Florescu, Gr., Petolescu, C. –: Inscripțiile Daciei Romane, vol. II; București, 1976.
4. Kernbach, V. –: Dicționar de mitologie generală, Ed. Albatros, București, 1984.
5. Kernbach, V. –: Miturile esențiale, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
6. Lecca, A. –: Lumi dispărute, Ed. Tineretului, București, 1963.
7. Mansuelli, G. A. –: Civilizațiile Europei vechi, Ed. Meridiane, București, 1978, p. 53-63.
8. Olinescu, M. –: Mitologie românească, Ed. Casa Școalelor, București, 1944.
9. Pârvan, V. –: Getica, Ed. Meridiane, București, 1982.
10. Popescu-Spineni, M. –: România în izvoare geografice și cartografice, Ed Științifică și Enciclopedică, București, 1978.